

Jobbpolarisering – ett stadsfenomen?

Stora tekniksprång i samhället ställer nya krav på arbetskraftens kvalifikationer. Efterfrågan på högkvalificerad arbetskraft ökar men även nya lågkvalificerade jobb kan bli vanligare. Man talar om en jobbpolarisering där medelkvalificerade jobb ersätts av både hög- och lågkvalificerade jobb. Finns det jobbpolarisering i Sverige? Hur påverkas företagen och skiljer sig jobbpolariseringen åt mellan landsbygden och städerna? Vi finner att:

- Jobbpolarisering förekommer framför allt i Stockholm, även om det finns visst stöd för hypotesen även i andra storstadsområden.
- Företag som använder medelkvalificerad arbetskraft blir allt mindre betydelsefulla. Trenden är starkast i storstäderna men syns även på landsbygden.
- Andelen anställda i företag med många högkvalificerade ökar i hela Sverige, men mest i storstadsområden utanför Stockholm.

Hypotesen om jobbpolarisering

Hypotesen om jobbpolarisering har diskuterats flitigt i den ekonomiska litteraturen de senaste tjugo åren och på senare tid har forskningen även fokuserat på jobbpolariseringens regionala skillnader. Hypotesen utgår från att arbetskraften är indelad i tre olika typer: högkvalificerad, medelkvalificerad och lågkvalificerad. Den utgår oftast också från idén att den teknologiska utveckling (framför allt kopplad till informationsteknologi med datorisering, internet och utbyggnad av nätverk) som skett under de senaste 50 åren har lett till att efterfrågan och utbud på de olika typerna av arbetskraft har förändrats. Andelen högkvalificerade jobb har ökat medan jobb som är relativt sett kvalificerade men som inte kräver högre utbildning har försvunnit (dvs. medelkvalificerade jobb). Till exempel har behovet av säljare, kontorister och administratörer minskat när datoriseringen har effektiviserat olika tjänster. De som förut skulle ha sökt sig till medelkvalificerade jobb måste nu antingen vidareutbilda sig eller söka mindre kvalificerade jobb. Nya lågkvalificerade yrkeskategorier inom tjänstesektorn (som till exempel leverantörer av restaurangmat, personliga tränare, städare i privata hem eller personer som erbjuder läxhjälp) har tillkommit och nya typer av företag har bildats. Alltså minskar andelen

medelkvalificerade jobb medan andelarna av de båda andra typerna av jobb ökar enligt hypotesen om jobbpolarisering.

Jobbpolarisering har framför allt konstaterats för storstadsområden i USA. Vi undersöker jobbpolarisering i olika typer av regioner i Sverige. Är jobbpolarisering ett stadsfenomen också i Sverige eller kan vi se den även på landsbygden? Ur ett policy-perspektiv är det viktigt att förstå hur arbetskraftens sammansättning och företagens förutsättningar förändras i olika typer av regioner. Om förutsättningarna skiljer sig åt kan exempelvis regional-, närings eller landsbygdspolitiken behöva anpassas.

Vår studie fokuserar på företag

De mekanismer som driver jobbpolarisering påverkar också branschsammanställningen av företag. Om hypotesen stämmer kan branscher som har relativt mycket högkvalificerad arbetskraft växa och branscher med relativt mycket medelkvalificerad arbetskraft att dra ned på verksamheten. Branscher med lågkvalificerad arbetskraft kan även de växa. För att titta på företagens utveckling mäter vi antalet anställda i olika branscher under en tidsperiod. Eftersom vi studerar utvecklingen på företagsnivå vill vi utvidga analysen genom att även undersöka företagens omsättning. Båda måtten används för att mäta hur betydelsefulla de tre typerna av branscher är. I termer av omsättning behöver dock inte en bransch bli mindre om arbetskraften minskar. Exempelvis kan investeringar i teknologi och maskiner innebära att produktionen ökar även om arbetskraften minskar. Hur omsättningen utvecklas är alltså en empirisk fråga. Vårt syfte är alltså att undersöka jobbpolarisering i företagen genom att mäta hur de anställda och omsättningen fördelar sig på de tre typerna av företag (lågkvalificerade, medelkvalificerade och högkvalificerade) inom varje regiontyp. Tidsperioden som vi undersöker är 2007–2019.

Data

I studien ingår alla aktiebolag i Sverige. Aktiebolagen utgör 43 procent av alla svenska företag och en mycket stor andel, cirka 80 procent, av de anställda inom privat sektor. Data kommer från Företagsregistret och Individdatabasen (FRIDA) och omfattar åren 2007–2019. För att definiera företagen som antingen lågkvalificerade, medelkvalificerade eller högkvalificerade använder vi information från Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier (LISA). I denna databas finns uppgifter om utbildningsnivå för alla anställda i Sverige. Först räknar vi ut den genomsnittliga utbildningsnivån i drygt 800 olika branscher. Sedan delar vi in branscherna i tre lika stora grupper: lågkvalificerade, medelkvalificerade och högkvalificerade där den genomsnittliga utbildningsnivån är lägst i lågkvalificerade branscher och högst i högkvalificerade branscher. Slutligen klassificerar vi våra företag så

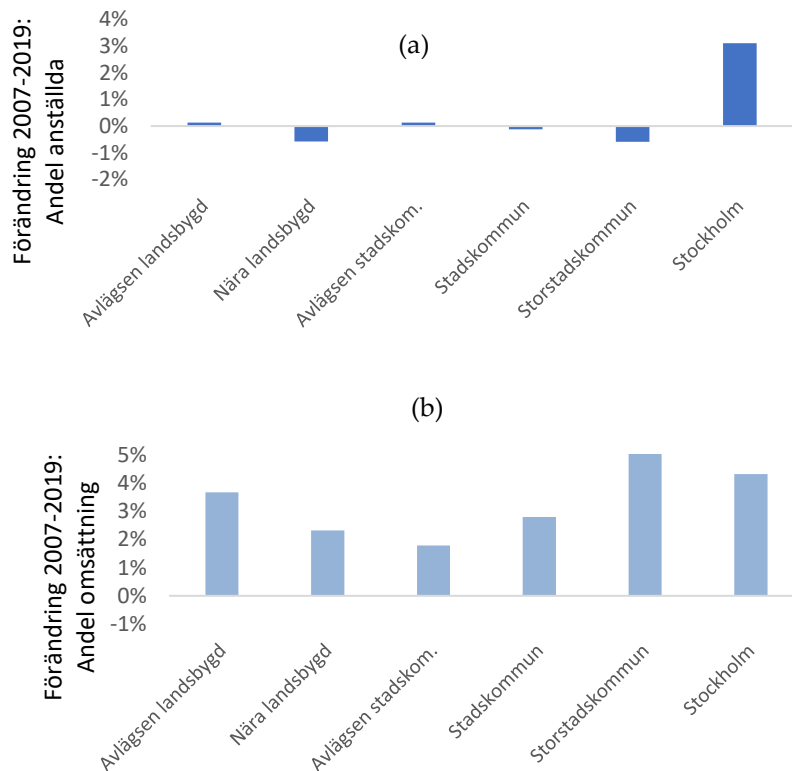
att de tillhör en av de tre typerna av företag: lågkvalificerade, medelkvalificerade eller högkvalificerade.

Sverige delas in i sex områden

För att göra analysen på regional nivå delas Sverige in i sex olika regiontyper från storstäder till rurala områden. Indelningen är baserad på Tillväxtanalys indelning men har justerats något. De två mest rurala områdena har sammanfogats och gruppen Storstadsregioner har delats upp i *Stockholm* och *Storstadskommun*. I analysen har vi då följande områden: *Avlägsen landsbygd*, *Nära landsbygd*, *Avlägsen stadskommun*, *Stadskommun*, *Storstadskommun* och *Stockholm*. På landsbygden är andelen lågkvalificerade företag högre och andelen högkvalificerade företag lägre än i städerna.

Lågkvalificerade företag: Stockholm ser annorlunda ut

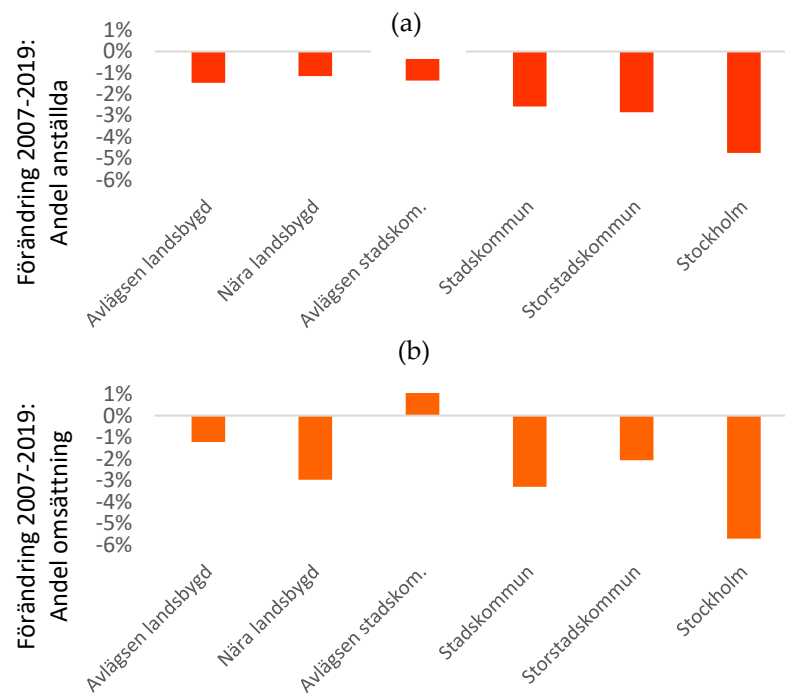
Vi börjar med att titta på hur andelen anställda i lågkvalificerade företag har förändrats mellan 2007 och 2019 i de olika regiontyperna. Figur 3a visar hur andelen anställda i lågkvalificerade företag förändrades under tidsperioden. Exempelvis visar stapeln för Stockholm att andelen anställda i lågkvalificerade företag ökade på bekostnad av andelen anställda i andra typer av företag i Stockholm. Just Stockholm skiljer sig från de andra regiontyperna. Andelen anställda i lågkvalificerade företag ökar där medan förändringarna i de andra regiontyperna är små. Det är alltså bara i Stockholm som det finns stöd för den del av hypotesen som går ut på att andelen lågkvalificerad arbetskraft ökar. De lågkvalificerade företagen ökar däremot sin omsättning (på bekostnad av omsättningen i andra typer av företag) i alla regioner.

Figur 2: Förändring av andelen av de anställda (a) och andelen av omsättningen (b) i lågkvalificerade företag i olika regioner.

Medelkvalificerade företag: Starkare nedgång i städer

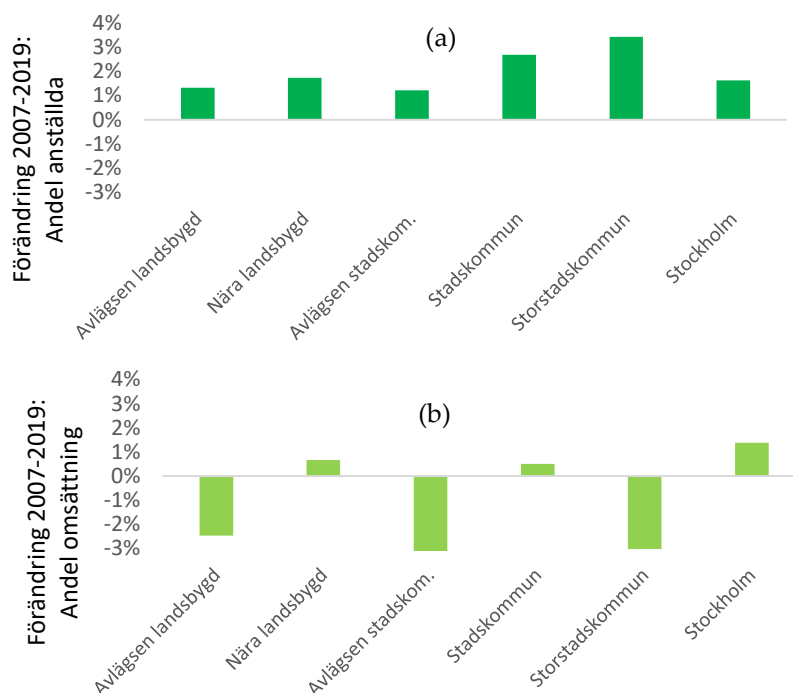
Vi fortsätter att titta på andelen anställda och andelen av omsättningen i medelkvalificerade företag på samma vis. I figur 3 ser vi att det är tydligt att andelen anställda (a) och andelen av omsättningen (b) i medelkvalificerade företag minskar i alla regiontyper men att trenden är tydligare för mer urbana områden och allra tydligast i Stockholm. Kärnan i hypotesen om jobbpolarisering som förutspår en allt mindre andel medelkvalificerad arbetskraft bekräftas alltså för alla svenska regioner.

Figur 3: Förändring av andelen av de anställda (a) och andelen av omsättningen (b) i medelkvalificerade företag i olika regioner.

Högkvalificerade företag: Fler anställda i hela landet

Slutligen tittar vi också på andelen anställda och andelen av omsättningen i högkvalificerade företag i de olika regionerna. Figur 4 visar att andelen anställda i denna typ av företag ökar i alla svenska regioner. Men ökningen är störst i storstadskommuner utanför Stockholm. Resultaten stödjer den del av hypotesen om jobbpolarisering som förutspår att andelen av arbetskraften som har högkvalificerade arbetsuppgifter ökar. Resultaten för omsättningen är däremot mer blandade. Andelen av omsättningen i högkvalificerade företag minskar i avlägsen landsbygd, avlägsna stadskommuner och storstadskommuner och är relativt oförändrad i övriga regioner. I Stockholm ökar andelen av omsättningen i de högkvalificerade branscherna med drygt 1 procent.

Figur 4: Förändring av andelen av de anställda (a) och andelen av omsättningen (b) i högkvalificerade företag i olika regioner.

Diskussion

Sammanfattningsvis finner vi att andelen anställda i medelkvalificerade företag har minskat under perioden 2007–2019. Vi ser också att en allt mindre del av företagets omsättning återfinns i medelkvalificerade företag under perioden. De här trenderna ser vi i alla typer av regioner i Sverige men de är tydligast i storstadsområdena. Anställningarna som tidigare fanns i de medelkvalificerade företagen tycks nu i större utsträckning finnas i högkvalificerade företag. Även om andelen som arbetar i lågkvalificerade företag endast har ökat i Stockholm så ser vi att en allt större del av företagets omsättning kommer från lågkvalificerade företag i alla regioner. I termer av omsättning tycks svensk produktion alltså bli alltmer lågkvalificerad. Det går att finna stöd för delar av hypotesen om jobbpolarisering i hela Sverige men det är i storstäderna och särskilt Stockholm som vi ser de tydligaste mönstret.

Tabell 1: Resultat av analysen

Typ av företag	Förväntad utveckling	Andel av de anställda	Andel av omsättningen
Lågkvalificerade	Ökning	Oförändrad (ökning i Stockholm)	Ökning
Medelkvalificerade	Minskning	Minskning (särskilt i storstäder)	Minskning (särskilt i storstäder)
Högkvalificerade	Ökning	Ökning (särskilt i storstäder utom Stockholm)	Oklart

Även om det är svårt att förutse hur utvecklingen kommer se ut i framtiden kan man undra om den utveckling vi ser i Stockholm kan sprida sig till andra delar av landet? En marknad för lågkvalificerad arbetskraft som erbjuder nya typer av tjänster (som exempelvis hushållstjänster och leveranser av olika slag) bör även finnas i övriga storstadsområden och städer. Fler delar av landet kan då på sikt uppleva jobbpolarisering. Det är mer tveksamt om den nya typen av tjänster blir lönsamma på landsbygden och därför kan vi kanske inte förvänta oss samma utveckling där. På landsbygden, där andelen lågkvalificerade företag idag är större, kommer befolkningens allt högre utbildning snarare bidra till att andelen lågkvalificerade företag minskar. Om andelen högkvalificerade företag ska öka utanför storstäderna gäller det att det finns ett utbud av högutbildad arbetskraft även på landsbygden och i mer avlägsna stadskommuner. Här kan politiken spela en roll, exempelvis när nya utbildningsplatser, bostäder och offentlig service planeras.

En del av resultaten kan verka motsägelsefulla. Varför leder inte en ökad omsättningsandel för lågkvalificerade branscher till att de anställer mer arbetskraft? Att lågkvalificerade branscher har en ökad andel av omsättningen kan bero på att produktiviteten ökar mer i dessa branscher än i andra branscher eller att priserna ökar mer för lågkvalificerade branscher. Exakt vad det beror på behöver undersökas mer. Ett annat resultat som kan verka motsägelsefullt är att i högkvalificerade branscher ökar andelen anställda *trots* att andelen av omsättningen minskar eller ökar svagt. Ökar produktiviteten i högkvalificerade företag inte lika fort som i andra typer av företag? Ökar inte priserna lika mycket som i andra branscher? Exakt vad det kan bero på kräver vidare forskning.

Författare	Cecilia Hammarlund och Martin Nordin
Källa	New perspectives on job polarization: An investigation of the industry skill structure from an urban-rural perspective". AgriFood Economics Centre Working Paper 2022:2.
Mer information	Martin Nordin Telefon: 0709 55 80 70 E-post: martin.nordin@agrifood.lu.se

---

Vad är AgriFood Economics Centre?

AgriFood Economics Centre utför kvalificerade samhällsekonomiska analyser inom livsmedels-, jordbruks- och fiskeriområdet samt landsbygdsutveckling. Verksamheten är ett samarbete mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Lunds universitet och syftar till att ge regering och riksdag vetenskapligt underbyggda underlag för strategiska och långsiktiga beslut.

Publikationer

AgriFood Economics Centre ger ut tre typer av publikationer som vänder sig till beslutsfattare, myndigheter och en intresserad allmänhet. **Policy Briefs** är lättillgängliga sammanfattningar av en av våra vetenskapliga publikationer. **Fokus** är kortare analyser och **Rapporter** är längre analyser som även ges ut i tryckt format. AgriFood skriver också vetenskapliga artiklar och working papers som i huvudsak vänder sig till en vetenskaplig publik. Våra publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se.

Kontakt

AgriFood Economics Centre
Box 7080, 220 07 Lund
AgriFood Economics Centres publikationer kan beställas eller laddas ned på www.agrifood.se

---